

PRAVEK

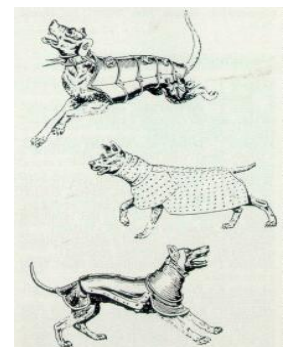
Objavené fosílie zahŕňajú vedľa pôvodných jaskynných ľudí aj kosti psov. Pochopiteľne neexistujú písomné záznamy, ale kresby a piktogramy na stenách jaskýň zobrazujú psy ako neoddeliteľnú súčasť spoločenstva primitívnych ľudí, ktorí ich využívali ako užitočný a vhodný nástroj v každodennom pátraní po potrave nutnom pre ich prežitie. To sa zmenilo, akonáhle začali medzi sebou kmene bojovať, či už kvôli spomínanej potrave alebo teritóriu. Objavili sa bojové jednotky, ktoré sa vyvíjali a zväčšovali, začali vznikať armády a psy sa stali štandardnou súčasťou vojska po celom svete. Najstarším známym vojnovým psom je rasa mastiff z Tibetu, ktorý zdomácnel už v dobe kamennej. Odvážny pes, silný a bojovný, bol vysoko cenenou zbraňou, na ktorej často záviselo víťazstvo alebo porážka. Úlohou vojnových psov bolo napádať každého protivníka, ktorý mu prišiel do cesty, urobiť ho boja neschopným alebo aj usmrtiť.

STAROVEK

Prakolískou vojnových psov je nehostinný kraj v okolí Himalájí. Tento prapredok dnešnej tibetskej dogy sa postupom času dostal pre svoje kvality k ďalším susedným národom, ktorí ho používali predovšetkým na ochranu stáda, dvora a tiež pre lov veľkej zvery. Aristoteles tvrdil, že psi z Tibetu vznikli skrížením divokých psov a tigrov a človek bol schopný ich domestikovať až od tretej generácie. Zmenou klimatických podmienok, prostredia, účelu použitia a tiež skrížením s pôvodnými miestnymi plemenami sa menil jeho zjav a dĺžka srsti, základné typické znaky však zostávali. Zmenou národov sa menil názov, nie však využitie. Jedným z príkladov je Chammurabi, babylonský vládca (1792 - 1750 p.n.l.), ktorý velil bojovníkom doprevádzanými obrovskými psami. Tieto bojové psi vzbuzovali medzi nepriateľmi des a paniku. Na túto tradíciu potom nadviazali Sumeri a Asýrčania so svojimi mohutnými dogami, ktoré sa preslávili v celom vtedajšom svete. Obrazy týchto psov zdobili hraničné kamene, paláce a chrámy.

Prvé písomné zmienky o prinesení bojového psa do Európy sa viažu s menom Xerxesa (485 - 465 p.n.l.), perzského krutovládca a bojovníka. Práve on v záujme posilnenia svojho vojska importoval z dovedy na mesiac vzdialenej Indie dvesto kopovov. Tieto zvieratá podľa zápiskov boli už v čase ich príchodu v prirodzenom polo divokom stave. Nuž a po drezúrach a vycvičení sa z nich úplne stali hrôzostrašní bojovníci. Xerxes aj vďaka nim pokoril Tráciu, územie dnešného Bulharska. V storočí pred našim letopočtom Plinius (Riman, podľa mnohých, spisovateľ vojnových vied, ktorý sa stal počas vedeckého bádania obeťou sopky Vezev) sa viackrát zmieňuje o bojových psoch, ktorí absolútne nepoznajú strach a ktorých povaha rasy najviac pripomína dnešné dogy.

Použitie psov ako vojnových zvierat je presne zaznamenané počas peloponézskej vojny medzi Grékmi a Korintčanmi v 4. storočí pred n.l. (431 až 404 p.n.l.). Korintčania používali psy za účelom ochrany a ako vojenské nástroje a oslavovali ich ako hrdinov, čo je záležitosť, ktorá pokračuje v rozličných častiach sveta až do dnešných dní.

- Korintčania tiež používali psy za účelom obrany. Korintská citadela bola strážená skupinou päťdesiatich psov, umiestnených v drevených búdach na pobreží. Gréci, ktorí

práve s Korintanmi viedli vojnu, chceli využiť výhodu temnej noci a vylodili sa na pobreží. Posádka pevnosti spala po orgiách veľmi tvrdo tak, že iba psy boli hore a vrhli sa na útočníkov ako levy. Všetky až na jedného, vodcu smečky, boli v boji zabití. Ten jediný ktorý prežil, zvaný Sótér, unavený z boja, unikol späť do mesta, aby varoval pred útokom. Prebudil opitých vojakov, ktorí sa vrhli do boja. Tomuto jedinému psovi prináleží sláva a vdáčne mesto ho obdarovalo strieborným obojkom s venovaním „Vodcovi, obrancovi a spasiteľovi Korintu“. Tiež bol postavený pomník s jeho menom a menami ostatných štyridsiatich deviatich psov, ktorí boli zabití. -

- približne 1000 rokov p.n.l. došlo v Mezopotámii k primiešaniu krvi tibetských dogovitých psov do miestnych molosoidných plemien. Tieto psy sa vyznačovali nízkym prahom agresivity a používali ich ako vojnové psy. Kroniky dokladajú cielený chov molosoidných psov na psích farmách.
- 628 p.n.l. - staroveké kráľovstvo v Malej Ázii Lydia, bojoval tu prápor bojových psov,
- 525 p.n.l. - perský kráľ Cambyses použil psy pri dobývaní Egypta,
- 490 p.n.l. - bitka u Maratonu - statočný bojový pes bol zvečnený so svojim pánom na nástennej maľbe, gréci proti peržanom použili okrem skvelej taktiky aj bojových psov, čo im pomohlo k víťazstvu nad mnohopočetnou prevahou.

V starobylych keltských hroboch sa počas archeologických vykopávkov často objavujú reťazou spojené obojky, ku ktorým pripevnili široký pancier a relatívne dlhé oceľové ostne zabezpečovali ochranu krku pred útokmi nepriateľských psov. Pomocou takejto psej svorky spojenej reťazou dokázali rýchlo a zároveň kruto až beštiálne zlikvidovať protivníkov - najmä na koňoch.

Alexander Veľký a Peritas

Alexander Veľký, macedónsky kráľ (356 - 323 p.n.l.), dostal od indického kráľa Sopieta sto päťdesiat šesť bojovo vycvičených psov. V bitke sa mali tieto psi zahryzovať do nozdier nepriateľských koní a mali strhávať jazdcov zo sediel. Ibaže Alexandrove psi neznamenali pre staroveký svet, najmä nie pre ázijských bojovníkov, vôbec žiadny objav. Vojnové a ťažké lovecké psi totižto svojimi tlapami stúpali prach ázijských ciest a stepí najmenej dve tisícročia pred Alexandrom. V roku 326 p.n.l. porazil Alexander Veľký indického kráľa Porosa. Ušetril jeho život aj majetok a kráľ mu na oplátku venoval svorku psov. Alexander však v bitke stratil svojho obľúbeného psa - Peritasa. Plutarchos tvrdí, že na počesť tohoto psa potom bolo pomenované novozaložené mesto Cynopolis. Z tejto vojnenej výpravy potom priviedol Alexander Veľký veľké množstvo psov do Macedónska a Epeira.

Počas bitky pri Vercelli (101 p.n.l.) viedli ženy horďy psov proti Rimanom a dokázali až o veľa hodín oddialiť konečné rímske víťazstvo. Na základe niekoľkých takýchto skúseností začali aj Rimania využívať vojnových psov. Najviac vdáčným plemenom bol dávny predok rotvajlera, ktorý pochádzal z východných rímskych provincií z oblasti Kaukazu, ktorá je známym miestom výskytu molosoidných plemien psov. Výborné silné a vytrvalé psy vynikali výbornými vlastnosťami a bojovnosťou. Rímsky vojenský velitelia vysielali skupiny útočných psov s telami chránenými brnením a opatrenými bodcami ostrými ako britva, aby znepokojovali a narušovali nepriateľské

formácie. Tieto psy vycvičené k zúrivosti tvorili ďalší strategický komponent ofenzívnych aj defenzívnych línii. Grécky životopisec Plutarchos a rímsky prírodovedec a spisovateľ Plinius starší počas prvého storočia často popisovali vo svojich dielach činy týchto zúrivých psov a prehlasovali, že zvieratá by sa nekrčili ani pred mužmi ozbrojenými mečmi.

Cave canem je stará latinská fráza v imperatíve. Do slovenčiny by sa dala konvenčne preložiť asi ako „Pozor na psa!“, dnes sa používajú štítky s obdobným upozornením „Pozor zlý pes!“ Varovanie *cave canem* sa dá nájsť napríklad v podobe krásnej mozaiky i s vyobrazením psa na reťazi pri vchode do takzvaného Domu tragického básnika v areáli antických Pompejí.

STREDOVEK

Hunský Attila v piatom storočí pochopil výhody putovania so psami a pri dobývaní Európy ho sprevádzali štvornohí strážcovia. Využívali ich bojové možnosti, ktoré sa ukrývali vo veľkých a silných psoch. Svedčia o tom uchované poznámky v kláštoroch, podľa ktorých sa Európa triasla od strachu pred cválajúcimi predkami našich južných susedov, ktorí dokázali vystreliť šíp z luku aj smerom vzad. Avšak najväčší rešpekt mala pred ich psami.

Počas stredoveku, v dobe rytierov a koní, sa rozvíjalo opancierovanie psov, ktoré boli v bitkách chránené kovovými a drôtenými brneniami. Taktiež indiáni v Severnej Amerike využívali služby psov ako strážcov a pre nosenie nákladu. Taliani a Bulhari používali strážne psy v priebehu bojov v Tripolisku a na Balkáne.

K najväčšiemu nasadeniu vojnových psov došlo vo Francúzsku za vojny francúzskeho kráľa Františka I. so španielskym kráľom Karlom V. Ako pomocný zbor španielskeho kráľa nastúpilo 400 bojovníkov sprevádzaných 400 mohutnými mastifmi vystrojenými širokými vojnovými obojkami. Túto jednotku dodal anglický kráľ Juraj VIII., ktorý mal s francúzmi nevybavené účty. Tieto zvieratá sa stali pre španielov tak dôležitými pomocníkmi, že ich Karol V. veľakrát odmenil a svojim vojakom dával za príklad ich nesmiernu odvahu. Pri dobývaní Valencie došlo ku krvavému boju medzi obliehanými francúzmi a útočiacimi španielsko-anglickými psami, ktorí rýchlo zavřili ich porážku.

Obrnené psy sa objavili okolo roku 1500 aj v Južnej Amerike. Priviezli si ich španielski kolonizátori, ktorí ich používali na stopovanie a prenasledovanie domorodcov. Páter Las Casas podal správu o bitke pri La Vega Reál, kde nasadení psi domorodcov prakticky zničili, jeden pes sám dokázal vyradiť viac ako sto indiánov. Tieto psi boli vychovávané „ku krvilačnosti predovšetkým na ľudskú krv“ a boli schopní obrátiť celé krajiny v púšť. V stredoveku používali psa na bojové účely viaceré európske armády. Okrem priamych bojov sa psy využívali ako stopári, poslovia, či na stráženie a hliadkovanie. Údaje o chove a vyobrazení týchto psov nájdeme v diele Ulisse Aldrovandiho (1637), ale ešte skôr u talianskeho historika Blondusa (1388 až 1463), ktorý poznamenáva:

- *Vojnový pes musí odstrašovať už svojím vzhľadom rovnako ako schopnosťou bojovať. Je, s výnimkou*

svojho pána, nepriateľom každého človeka. To znamená, že keď sa stretne s niekým, koho možno aj dobre pozná a on nezostane stáť, vrhne se na neho a zatne mu zuby do tela. Musí vystupovať proti všetkým ľuďom s veľkou odvahou a na všetkých vrhať nepriateľské pohľady. Tento pes bol už od ranného veku cvičený k boju. Bol vedený ľuďmi, ktorí mali ruku ovinutú hustými záhybmi svojho pláštá, takže ich pes nemohol prehryznúť a takto chránený človek učil psa hrýzť. Keď bol pes poštvaný, človek utekal preč a bol psom napadnutý a strhnutý k zemi. Na zemi ležiaceho človeka potom pes zúrivo hrýzol. Ďalší deň pes cvičil zase s iným človekom, rovnako chráneným a na konci výcviku sa už pes dal poštváť na kohokoľvek. Po boji bol pes uviazaný na reťaz a na nej bol tiež kŕmený. Tieto cvičenia sa stále opakovali, až sa pes stal prvotriednym zabijákom ľudí. -

Blondus bol tiež toho názoru, že čas od času je správne bojovať so psom taseným mečom. Tým spôsobom pes skoro pochopí, ako sa má brániť a získa odvalu útočníkovi odolávať. Potom už dokáže pes bojovať s ľubovoľným nepriateľom.

Ďalší taliansky prírodovedec Aldrovandus (nar.1522) taktiež popisoval výcvik hliadkových a vojnových psov. Až na malé výnimky sú jeho poznámky rovnaké ako manuál popisujúci výcvik hliadkových psov o štyristo rokov neskôr:

- Tieto psy, ktorých úlohou je brániť človeka v prípade osobného alebo tiež verejného konfliktu, sa v Grécku volajú *Symmachi*, čiže spojenci a *Somatophylakes* (telesní strážcovia). Tento druh psa sa líši od poľnohospodárskych a pastierskych psov vo veciach výcviku a učenia. Z tohto dôvodu je nejaký muž oblečený kabátom z hrubej kože, ktorý pes nedokáže prehryznúť, ako nejaký typ figuríny. Pes je potom na tohto muža v koži, ktorý pred ním uteká, poštvaný. Muž mu dovolí, aby ho pes dostihol, spadne pred ním na zem a je ním pohryzený. -

N O V O V E K

V roku 1695 získali Briti stovku zúrivých psov v Havane na Kube a prepravili ich na Jamajku. Tam ich použili v bojoch proti utekajúcim africkým otrokom, ktorí tu viedli partizánsku vojnu. Počas španielsko-marockej vojny sa objavili psy ako prostriedok taktických lstí. Berberi (pôvodní obyvatelia Severnej Afriky) navliekli psom súčiastky svojich odevov nachávali ich behať pozdĺž frontových línií. V podmienkach obmedzenej viditeľnosti, v piesku neseného vetrom a oblakoch prachu, priťahovali tak na seba strelbu Španielov, ktorá tak úspešne odhaľovala ich pozície.

S použitím strelného prachu a oveľa mocnejších a mobilnejších zbraní sa postupne menil spôsob vedenia vojny. V súvislosti s tým sa muselo zmeniť aj taktické využitie psov. Ak boli psy v minulosti využívané ako aktívni a bezprostrední bojovníci, postupne sa ich úloha v tomto období menila na pomoc a podporu vojakov na bitevnom poli. Prezieraví velitelia si naďalej uvedomovali ich hodnotu a užitočnosť, pokiaľ išlo o rozličné druhy činností.

V roku 1798 sa Napoleon Bonaparte spoľahol na vynikajúcu zmyslovú výbavu psov a nechal ich reťazmi pripútať k múrom obklopujúcimi mesto Alexandriu v Egypte. Títo „strážaci“ predstavovali akýsi ranný systém včasnej výstrahy, veľmi podobný moderným strážnym psom. Taktiež zaisťovali zdržanie očakávaných útočníkov, pretože ich zúrivosť zapričiňovala, že sa im snažili za každú cenu vyhýbať. O rok neskôr vo svojom dopise generálovi Marmontovi Napoleon Bonaparte napísal:

-...mal by ste mať k dispozícii dostatočne veľké množstvo psov, ktorí by boli umiestnení pred vašim opevnením.“

Napoleon však výborne rozumel nie len tomu, akým spôsobom môžu byť psy s veľkým účinkom využívané na bitevnom poli, ale aj ich vplyvu a pôsobení na ľudskú dušu. Počas posledných rokov svojho exilu popísal jednu udalosť, ktorá sa stala počas jeho inšpekcie na bitevnom poli ku koncu talianskeho ťaženia. Pri tele svojho mŕtveho pána sedel nejaký pes, žalostne vyl a olizoval ruku zabitého. Potom pes vyrazil k cisárovi a snažil sa ho priviesť k padlému vojakovi, buď aby prejavil súcit s jeho zabitým pánom, alebo kvôli márnemu pokusu priviesť ho znovu k životu. Táto scéna zapôsobila na Napoleona tak emotívne, že o nej musel neskôr napísať:

- ...možno to bolo dané tým okamihom a miestom, že to na mňa tak zapôsobilo. Ale môžem Ťa uistiť, že nikdy na iných bitevných poliach som nebol tak silne zasiahnutý žiadnou podobnou príhodou. Na mojej ceste po

bojisku som sa musel zastaviť a sledovať tento obrázok a nútilo ma to premýšľať nad jeho významom.

Uvedomil som si, že vojak musel mať doma i v svojej jednotke priateľov, a teraz tu leží opustený nimi všetkými okrem svojho psa...Sledoval som bez mrknutia oka bitky, v ktorých sa rozhodovalo o budúcnosti celých národov. Bez slz som vydával rozkazy rozhodujúce o smrti tisícov. A teraz som bol rozrušený, hlboko pohnutý, pohnutý k slzám. A prečo vlastne? Žiaľom jedného psa. Som si istý tým, že v tomto bezprostrednom okamihu som bol viac ako kedykoľvek predtým pripravený prejaviť zľutovanie nad prosiacim nepriateľom. Až vtedy som porozumel tomu zľutovaniu, ktoré viedlo Achillea k tomu, že vydal plačúcemu Priamovi telo svojho protivníka Hektora. -

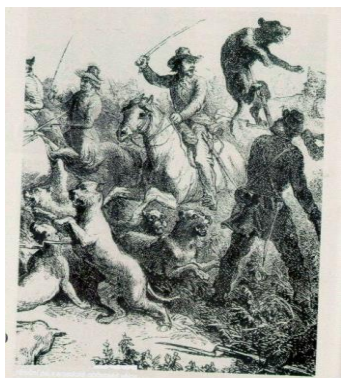
Za prvé vojnové americké psy môžeme považovať psov indiánov. Zaisťovali základné stráženie počas noci a obranu perimetra tábora v dobe spánku. Všestrannosť využívania psov sa však pri týchto úlohách nezastavila. Väčším psom bola pridelená úloha ťažných zvierat. Boli zapriahnutí remeňmi do konštrukcie tvorenej dvomi tyčami, na ktorej okrem nákladu mohli ťahať aj zraneného, prípadne chorého človeka. Niektoré boli dokonca vycvičené tak, že pokiaľ z nimi neseného nákladu niečo spadlo, zastavili sa a začali štekať.

Prví americkí kolonialisti sa tiež spoliehali na psy, väčšinou v úlohách farmárskych stádových psov, pre lovecké účely či na ochranu rodiny a obydlí. Prvý zákon týkajúci sa psov bol vydaný v roku 1706 a bol motivovaný vojenskými dôvodmi. Motivoval sumou päť šilingov na rok každého, kto bude doma chovať veľkého psa schopného zastrašiť a vystopovať indiánov a bude ho mať na účely plnenia úloh počas vojny s indiánmi neustále k dispozícii.

Diplomat, filozof a spisovateľ Benjamin Franklin, ktorý pomáhal organizovať pennsylvánsku milíciu na obranu proti indiánskym nájazdom, ako prvý navrhol využitie prieskumných a útočných psov v dopise z roku 1755, v ktorom uvádza:

...psi môžu byť využívaní proti indiánom. Mali by byť veľkí, silní a divokí. Každý zo psov by mal byť vedený na dlhej šnúre, aby sa zabránilo ich predčasnému vyčerpaniu zmäteným pobežovaním sem a tam a vyrušovaním celej štekajúcej svorky pri objavení veвериčiek, atď. Až v momente, keď sa svorka dostane do blízkosti hustého lesa či podozrivého miesta, môžu byť uvoľnené jeden či dva psy, aby uskutočnili ich prieskum. V prípade stretnutia so skupinou nepriateľov sú uvoľnené všetky psy a poštvané na protivníka. Zostanú tak čerství a v kondícii, pokiaľ budú predtým obmedzovaní, dokážu následne uviesť značnú mieru nepriateľa v zmätok a stanú sa veľmi užitočnými. Toto je španielska metóda používania psov ako stráží za pochodou.-

Tento, ako i niekoľko ďalších návrhov neboli nikdy využité, jedným z dôvodov mohla byť aj údajná nedostupnosť „vhodných“ psov na tento účel.

V priebehu občianskej vojny 1861 - 1865 sú zaznamenané niektoré príklady použitia psov. Boli však skôr výrazom individuálneho úsilia jednotlivých vojakov, ktorí svoje psi priviedli so sebou, keď vymenili svoj život na farme za bojové polia. Armády oboch strán (únie či konfederácie) využívali strážne psy, aby zabránili útekem zo zajateckých táborov a na prenasledovanie utekajúcich vojakov. V zajateckom tábore v Andersonville v Georgii choval kapitán Henry Wirz na prenasledovanie unionistických zbehov svorku trinástich loveckých psov. Jeden z nich, volali ho Spot, bol vysoký cez deväťdesiat centimetrov a vážil sedemdesiatdva kilogramov. Kapitán Steel, veliteľ jednej z jazdeckých jednotiek počas španielsko-amerického vojny v roku 1898, vykonával

každú patrolu na Kube tak, že v jej čele vždy kráčal pes menom Don. Pokiaľ bol v čele on, nikdy nebola hliadka napadnutá za zálohy. Steel napísal:

...psi sú jedinými prieskumníkmi, ktorí môžu zabezpečiť malý oddiel pred prepadnutím a útokom v podmienkach takejto tropickej džungle.-

Ani predchádzajúce úspechy, ani Steelove skúsenosti z roku 1898 neprinútili armádu využiť možnosti psov vo vojenstve. Paradoxný a ironický na tom je fakt, že plukovník Edwin H. Richardson vykreslil úsilie a úspechy kapitána Steela v časopiseckom článku v roku 1911, keď sa úspešne pokúsil stanoviť program výcviku vojenských psov vo Veľkej Británii. Britovia s úspechom pokračovali v hromadení tisícov psov, ktoré potom využívali počas prvej svetovej vojny. Neskôr (počas druhej svetovej vojny a vojny vo Vietname) si americká armáda vyžiadala odbornú pomoc britských cvičiteľov vojenských psov, pričom veľmi oceňovali ich skúsenosti a znalosti v tomto obore.

